

LES PRIMERES GITANES

El 10 de febrer de 1907 una colla de picapedrers de Caldes va ballar per primera vegada el ball de Gitanes a Sant Vicenç. Per celebrar aquests 110 anys de la descoberta i de tradició, nombrosos santvicentins i santvicentines es van aplegar aquest passat 10 de febrer a la plaça de l'Ajuntament per a fer una ballada espontània.

P. 10

Història Gràfica de Sant Vicenç de Castellet. 1890-1936. Jordi Suades.

Carnestoltes

Carrosses, comparses i disfresses de tot tipus van omplir de colors i disbauxa els carrers del municipi.

P. 4

Entitats

Coneixem el Centro Cultural Andaluz-Casa d'Andalusia, que el passat 28 de febrer celebrava el Día de Andalucía i el seu quinzè aniversari.

P. 16

BALL DE GITANES, PICAPEDRERS I FERROCARRIL

Més de 110 anys arrelats al poble

El ball de Gitanes a Sant Vicenç de Castellet avui és una tradició fortament arrelada al poble des del 1907, ara fa 110 anys. Un ball de plaça, típic del Vallès pel Carnestoltes, que van introduir els vallesans picapedrers de Caldes de Montbui, del que avui es manté com a part el "ball de Caldes", la "Dansa" que utilitzaven per ensenyar-nos el ball i per introduir la festa

A Sant Vicenç des de la segona meitat del XIX ja es treballava la pedra. Amb l'arribada del ferrocarril el 1859 es podia portar aquest material a indrets més llunyans.

L'esperat primer ball de Gitanes de 1907

Després d'una recerca intensa als diaris de l'època vàrem trobar la primera vegada que es va ballar el ball de Gitanes a Sant Vicenç de Castellet. Segons en Pere Canal al llibre "Sant Vicenç [...]" calia remuntar-lo cap al 1911, però no en sortia cap notícia per enlloc. Més endavant vàrem trobar les imatges. El diari El Pla de Bages en feia la crònica del primer ball del diumenge 10 de febrer de 1907. Un dia abans, el dissabte, dia 9 n'anunciava l'esdeveniment: "Demà diumenge, "La Colla de picapedrers de la regió catalana" [de Caldes de Montbui] celebrarà a la Plassa de la Constitució [actual plaça de l'Ajuntament] un gran "ball de gitanos", essent acompanyat per distingides senyorettes d'aquét poble. La festa comensarà a les dugues en punt y será amenissada per l'orquestra Els Catalans de Manrèsa. Còm aquét ball tan popular en altres comarques catalanes no s'havia vist may a n'aquét pòble, el seu anunci ha despertat gran curiositat y entussiasme, havèntse llogat y a bòn prèu els balcons, finestres y terrats de la Plassa de la Constitució. Dels pobles dels voltants vindrán també moltes

"EL TÍPIC "BALL DE GITANOS", JA TRADICIONAL A LA COMARCA DEL VALLÈS, VA CAUSAR AQUÍ UNA IMMENSA SATISFACCIÓ A TOTHOM".

El ball de Gitanes a Caldes de Montbui l'any 1914. Avui aquesta tradició s'ha perdut des dels anys 50 i en canvi es manté viva a Sant Vicenç de Castellet (imatge facilitada per Xavier Serrat, la més antiga que es coneix).

famílies a presenciaro porque es una cosa nova y segons diuen els que n'están enterats, es una diversió molt atractiva[...]"

Dimarts dia 12 en recollia l'èxit "[...] el popular "ball de gitanos" efectuat per primera vegada en aquést poble, el diumenge darrer, ha obtingut un veritable èczit. La plassa de la Constitució, balcons i terrats eren plèns d'espectadors calculantse que no baixarien de 4.000, entre ells molts forasters. El típic ball, ja tradicional a la comarca del Vallès, va causar aquí un immensa satisfacció a tothòm. Al vespre [a les vuit] va repetir-se al saló del Círcol (can Miralles) essent la concurrència tan extraordinaria que fins se feya difícil la concurrència del ball. Demà dimarts (avuy) se tornarà a ballar al Círcol obsèqui als socis [...]"

Sembla que algun any després es tornà a dansar, però no es tornaria a recuperar fins al 1918 per Carnestoltes i per la Festa Major sota la iniciativa de la Societat Joventut Vicerense i Pere Canal, procedent de la vallesana població Sant Llorenç Savall, on era també típic aquest ball. Per tant, el ball de Gitanes a Sant Vicenç recull aquesta tradició: el "ball de Caldes" de Caldes de Montbui i la de Sant Llorenç Savall, on també hi ha dues parelles de nuvis.

Picapedrers de Caldes de Montbui a Sant Vicenç de Castellet
A principis del segle XX la pedrera més important de Catalunya era la de la muntanya del Farell de Caldes de Montbui, on hi van arribar a treballar 400 picapedrers. Estaven molt especialitzats en llambordes, que extreien en bona part per a Barcelona i d'altres ciutats.

Amb l'era industrial el trànsit de vehicles pels carrers obligava a millorar les vies de trànsit i els carrers amb llambordes.

Pel treball de la pedra, molt especialitzat, calien grans coneixements. Inclús a Caldes varen buscar picapedrers d'Itàlia i Castelló. Estaven ben pagats, però el treball era molt dur. L'any 1903 s'iniciaven les primeres reivindicacions laborals, amb continuïtat el 1904, 1905 i 1910.

Per què van venir picapedrers de Caldes de Montbui a Sant Vicenç? A falta de documents, per al moment hem de crear hipòtesis: el treball de la pedra a Sant Vicenç anava a més. Creiem que van anar a buscar picapedrers a Caldes, on n'hi havia una gran concentració especialitzada, això sí... pagant-los més que al seu poble. En Pere Canal explica al seu llibre que aquests picapedrers van venir a treballar dirigits per "en Carmelo" que es va fer molt popular.

La pedra, material de construcció de proximitat

Habitualment en la construcció tradicional s'emprava els materials propers. A Sant Vicenç la pedra i l'argila (per fer maons i teules). I també es reutilitzava pedres de velles construccions per fer-ne de noves i s'aprofitaven les pedres de riu. Les distàncies i els precaris mitjans de transport eren un inconvenient per traslladar aquests materials cap a indrets més llunyans fins a l'arribada del ferrocarril el 1859.

Recorden algunes construccions: la Torre del Breny, del s. III dC, romana, amb grans carreus de pedra sorrenca extrets d'algun indret proper; les fàbriques de Miquel Cots i Joaquim de Font, al voltant de 1870 –posteriorment coneguda com a fàbrica Soler– amb pedra extreta de l'Heretat El Breny, comprada per Miquel Cots, en una pedrera que hi havia pròxima al monument funerari, en el camí que hi havia que anava a Sant Vicenç.

El monumental cambril del monestir de Montserrat fet amb pedra de Sant Vicenç

El 18 d'abril de 1876 s'iniciava l'eixamplament de la basílica amb la col·locació de la primera pedra pel cambril de la Verge; l'abat era Miquel Muntadas. Internament i externament és molt monumental amb l'absis i dues absidioles, d'estil neoromànic i neogòtic. L'arquitecte era Francesc Villar i Carmona. Una carta de l'abat al bisbe de Barcelona a 27 d'agost de 1879 esmentava les dificultats d'aquesta gran construcció: "van tres anys de costosíssims treballs, de més costosos materials i els seus tragineigs, havent-se de portar la pedra del terme de Sant Vicenç i del Vilar, pel Ferrocarril, a l'Estació de Monistrol [l'actual de Castellbell], i des d'aquesta amb carros fins al monestir [...]". És la primera notícia que tenim de l'ús de la pedra de Sant Vicenç per una gran obra fora del terme. El treball de la pedra aniria a més.

LES DISTÀNCIES I ELS PRECARIS MITJANS DE TRANSPORT EREN UN INCONVENIENT PER TRASLLADAR MATERIALS A INDRETS LLUNYANS FINS A L'ARRIBADA DEL FERROCARRIL EL 1859.

Bibliografia

Canal, Pere: **"bailes típicos"**. Dins del llibre "Sant Vicenç de Castellet des de l'antiguitat fins als nostres dies". Sant Vicenç de Castellet, 1968

Castellà, Raquel: **"Carrers de pedra picada"**. Revista Sàpiens, núm. 161, octubre 2015

Serrat i Blancafort, Xavier: **"El ball de Gitanes a Caldes"**. Article publicat el 18 de febrer de 2008 a: http://xsb-articles.blogspot.com.es/2008/02/blog-en-construcci_18.html

Suades, Jordi; Miquel, Joan Manel: **"El ball de Gitanes a Sant Vicenç de Castellet"**. Revista Dovella, núm. 40, desembre 1991.

Suades, Jordi: **Història gràfica de Sant Vicenç de Castellet, 1890-1936**. Autor-editor, 1996.

Fonts

– Carta de l'abat de Montserrat, Miquel Muntadas, al bisbe de Barcelona. 27 d'agost de 1879. Arxiu del Bisbat de Barcelona, fons Montserrat

– Diari El Pla de Bages, núm. 857, dissabte 9 de febrer de 1907, p. 2. "De Sant Vicenç de Castellet".

– Diari El Pla de Bages, núm. 859, dimarts 12 de febrer de 1907, p 1 i 2. "Crònica de la comarca: Sant Vicenç de Castellet".

Jordi Suades Marigot
Editor i gestor cultural

Unes Gitanes improvisades per celebrar els 110 anys de la primera ballada

Fotos: Natí Luna

La primera ballada de Gitanes el 10 de febrer de 1907. Els balladors eren picapedrers de Caldes de Montbui i les balladores de Sant Vicenç, que van aprendre el ball. (Arxiu Jordi Suades).

El passat 10 de febrer feia justament 110 anys que uns picapedrers de Caldes de Montbui van convèncer un grup de senyorettes santvicentines per ballar el seu primer ball de Gitanes a la plaça de l'Ajuntament. Qui ho diria que, després de més d'un segle d'història, aquest ball es convertiria en una de les grans festes del nostre poble i una de les més arrelades, amb una gran participació i una gran afluència de públic.

Per tal de celebrar aquests 110 anys d'història, la Comissió del Ball Popular de Gitanes de Sant Vicenç va pensar que seria una bona idea recordar aquests primers dansaires fent una ballada espontània a la ma-

teixa plaça on es va ballar per primer cop, justament el mateix dia 10 de febrer. Així doncs, les noves tecnologies com el WhatsApp o el Facebook van permetre convocar a gairebé 70 balladors (unes 35 parelles) el divendres 10 de febrer al vespre a la plaça de l'Ajuntament per tal de poder fer una ballada completa, passant pel galop inicial, el ball de Caldes (en homenatge a aquells primers balladors), el xotis, les catxutxes, les contradanses, la jota, el vals-jota i el galop final.

Tot i que aquesta vegada la música no era en directe i els balladors i balladores anaven vestits de carrer, es diferenciaven pels mantons identificatius de cada colla en el

cas de les noies, i la faixa en el cas dels nois. La festa va començar puntualment a les 8 del vespre quan el santvicentí David Sanz va llegir la primera crònica que parla de les Gitanes de Sant Vicenç, publicada al diari Pla de Bages el mes de febrer del 1907. Llavors va ser el torn de tothom qui volgués participar, podia ballar al compàs de les notes de Gitanes. Tot va acabar amb la col·locació d'un petit ram de flors a la font de la plaça de l'Ajuntament, just al costat de la placa commemorativa del Centenari de les Gitanes, i una foto de família amb tots els balladors i balladores.

Jordi Largo

FRUITERIA JOAN
c. GRAN 44

DE DILLUNS A DISSABTE
MATINS de 8:30h a 13:30h
TARDES de 17:00h a 21:00h

ROSA DOMINGO
Massatge shiatsu relaxant

• Alleugament de l'estres emocional
• Descontractura i relaxa la musculatura
• Enforteix el sistema immunitari

Sant Vicenç de Castellet
Tel. 619 68 89 53

**CURSOS DE DEFENSA
PERSONAL PER A
ADULTS**

DISSABTES DE 13 A 14H
GIMNÀS ESCOLA PUIGSOLER

INFORMACIÓ
620 356 639
elclub@taekwondocastellet.com

Per què ballem "gitanes"?

Nati Luna

Amb motiu dels 110 anys de la primera ballada de Gitanes a Sant Vicenç, es va organitzar a la plaça de l'ajuntament un ball improvisat, i vam preguntar a algunes de les balladores que hi van participar què els va animar a ballar Gitanes.

Maria-Alba Grauvilardell. 50 anys. "El fet de ballar gitanes, a mi em suposa una gran alegria, ja que formo part de l'Esbart d'ençà que va començar. És un tema que el portem molt endins, ens agrada molt. A més, ens fa il·lusió que un ball que va començar com a ballada d'escenari al final s'hagi portat a la plaça i ho acabi ballant tothom, això ens emociona, a mi especialment, ballar Gitanes em dóna una alegria molt gran".

Francina Busquets. 50 anys. "Ballar gitanes suposa una alegria tremenda, se m'obre el cor i gaudeixo moltíssim. La música és espectacular, només sentir-la, els peus ja ballen. A més a més ho fem una vegada a l'any i et permet retrobar-te amb la colla de gent que hem ballat junts de joves, i sempre és un gran què, estar i mantenir els contactes amb els companys amb els quals tenim molt "bon rotllo" i gaudim ballant les Gitanes".

Silvia Codina Folgaroles. 42 anys. "Jo ballo gitanes perquè m'agrada molt ballar, perquè és una festa del poble i perquè em sento molt identificada amb el ball i emocionada quan les ballo. A més, és una festa que m'agrada perquè s'ajunten moltes colles i gent del poble per ballar les Gitanes. És maco que ens trobem molta gent del poble, veure l'ambient dels balcons engalanats, dels assajos, fent pinya i tot en conjunt, és molt emotiu i una sensació molt agradable i maca de viure i sentir".

Montse Gorgues. 50 anys. "Jo vaig ballar a l'Esbart dansaire molts anys i, com a filla de Sant Vicenç, tota la vida m'ha agradat el ball de les Gitanes. És una tradició que no s'ha de perdre, i és que és un ball que porta moltes emocions, per tot, per la música, perquè et retrobes amb companys que pel fet de viure fora del poble fa temps que no veus i perquè crec que són uns balls que no s'han de perdre i s'han de conservar molts anys".

Teresa Chertó. 50 anys. "He de començar dient que la meua passió sempre ha sigut el ball. Aleshores, quan veia ballar l'Esbart, jo no podia perquè no tenia parella, i poder entrar a formar part de l'Esbart, per a mi va ser com un repte. Ara, ballar cada any el ball de Gitanes, o quan es dóna, com ara aquí a la plaça pels 110 anys, sempre emociona... és tot, la música, el ball, la simbologia que té aquest ball per al poble, la seva antiguitat i el que comporta. Veure tota la gent ballant i totes les colles, veure la plaça plena i tothom gaudint... és una sensació única, que si no es balla, és difícil de descriure. És com donar-ho tot pel ball i intentar gaudir-lo al màxim".

Elisenda Pous. 43 anys. "Jo vaig ballar Gitanes l'any passat, després de 17 anys que no ballava, perquè he estat vivint a Kazakhstan. La veritat és que ballar les Gitanes em va fer moltíssima il·lusió, perquè em motiva molt, a part dels records que em porta de quan érem joves i ballàvem "Gitanes"... i és que em fa sentir emocions ballar amb la gent del meu poble".